

Referat af 4. følgegruppemøde for Møn Kulturarvsatlas

Torsdag d. 12. januar 2005

Deltagere: Lis Jensen (*Kulturarvsstyrelsen*), Michael Lauenborg (*Kulturarvsstyrelsen*), Erica Heyckendorff (*Berings Tegnestue ApS*), Edith Marie Rosenmeier (*Møns Museum*), Michael Larsen (*Byrådet*), Axel Knuhtsen (*MTU-formand*), Knud Pedersen (*MTU*), Kjeld Anker Nielsen (*MTU*), Erik Bjerre (*MTU*), Anne Green (*MTU*), Erik Strange (*Bygningsforbedringsudvalget*), Lene Buur (*PNPM, Kulturmiljø-gruppen*), Heidi Pfeffer (*Kulturmiljørådet*), Kätthe Vest (*Møns Museumsforening*), Rigmor Nielsen (*Foreningen for Bygnings- og Landskabskultur*), Lars Mathiasen (*Lokalhistorisk Forening*), Elo Dahl Mortensen (*Møns Amatørarkæologiske Forening*), Jørgen Grønborg (*Møns Marineforening*), Erik Büchert (*Møn Turistforening*), Søren Spanager (*A21-rådet og DN Møn*), Leif Iversen (*repr. for skolerne*), Torben Nielsen (*Sydhavsøernes Landboforening*), Jonna Kjær-Nielsen (*Fanefjord Grundejerforening*), William Houman (*Foreningen Nyord*), Ole Eskling (*Mandemarke Grundejerforening*), Preben Kristiansen (*Stege-Lendemark og Omegns Grundejerforening*), Stig Nøhr (*naturvejleder*), Peter Møller Kristensen, (*Teknisk Chef, Møn Kommune*), og Mette Østergaard Söderlund (*Møn Kommune, ref.*)

Afbud/im.: Knud Larsen (*Borgmester*), Kristoffer Buch Pedersen (*Sydsjællands Museum*), Johan Landgren (*Storstrøms Amt*), Orla Olsen (*Sjællandske Familielandbrug*), Jette Rasmussen (*Borre og Omegns Borgerforening*), Torben Steen Pedersen (*Gr.for. på Bogø*), Pernille Møller Nielsen (*Møn Kommune*).

Dagsorden:

1. Velkomst v/borgmester Knud Larsen
2. Kommende følgegruppemøder v/ teknisk chef Peter Møller Kristensen
3. Uddeling og præsentation af 1. arbejdsrapport, "Karakteristik af hovedtræk" v./Erica Heyckendorff.
4. Uddeling og præsentation af 2. arbejdsrapport 2, "Oversigt over kortlægningsemner" med 38 forslag til mulige kulturmiljøer v/Erica Heyckendorff (*kortbilag vedlagt*)
5. Udvælgelse og prioritering af 25 kulturmiljøer v/Erica Heyckendorff
6. Ruteplanlægning for ekskursion til kulturmiljøer lørdag den 4. februar 2006
7. Evt.

Referat:

Velkomst

Peter Møller bød velkommen pga. afbud fra borgmester Knud Larsen. Peter måtte i øvrigt undskylde, at han blev nødt til at forlade mødet tidligt, fordi Statens Kunstfond havde meldt deres ankomst til kommunen samme eftermiddag.

Kommende følgegruppemøder

Næste møde bliver et lidt anderledes møde med byvandring, som naturligvis bedst gennemføres mens det er lyst. Vi mødes derfor allerede **kl. 13.00 i Byrådssalen onsdag den 25. januar 2006**, hvor Eske Møller fra KUAS holder oplæg om hhv. fredede og bevaringsværdige bygninger (se vedlagte folder fra KUAS) og Erica Heyckendorff om den aktuelle bygningsregistrering i Møn Kommune.

Herefter, kl. 14.00, starter 2 timers byvandring i Stege, hvor Peter Bering vil være guide.

Lørdag den 4. februar 2006 kl. 9.30 – 16.00 er der bustur til mulige kulturmiljøer på Møn. Møn Kommune byder på frokost i kantinen på Rådhuset og turen afsluttes med kaffe og kringle på Hotel Møen i Stege. OBS! Tilmelding til busturen er nødvendig og skal ske på mødet den 25. januar 2006.

Herudover er der nu fastsat datoer for yderligere to følgegruppemøder, som bliver hhv.

- **Tirsdag den 28. marts 2006 kl. 15.30 – 18.00 i Byrådssalen og**
- **Tirsdag den 23. maj 2006 kl. 15.30 – 18.00 samme sted.**

Evt.

Flere af følgegruppens medlemmer havde generelle spørgsmål til projektet, som gerne skulle for dagen inden Peter Møller måtte forlade mødet:

Torben Nielsen havde fra flere borgere fået spørgsmålet om, hvad det ville indebære hvis ens ejendom ifm. bygningsregistreringen bliver udpeget som bevaringsværdig. Torben – og Rigmor m.fl. - har fornemmet, at mange ikke har haft lyst til at give samtykke, fordi de ikke helt ved om det medfører indskrænkninger i råderetten over privat ejendom bagefter.

Peter fortalte, at det betyder at man kan søge tilskud til bygningsforbedringer hos kommunen – men den ordning gælder vist kun i byen?, mente Mette. Lis sagde, at Eske Møller vil fortælle om hhv. fredede eller bevaringsværdige bygninger ved mødet den 25. januar 2006, herunder hvad det betyder for ejeren. *Se i øvrigt folderen fra KUAS, som er vedlagt referatet.* Fredning af en bygning i forbindelse med atlasudarbejdelse er i øvrigt sjældent forekommende. På Mors blev der f.eks. kun fredet én gård efter bygningsregistreringen.

Erik Büchert spurgte til, hvorfor Møn Kommune kun har valgt en "discount-udgave" af Kulturarvsatlasset, der jo udgives i et langt mindre format end vi kender fra andre kommuners Kommune- eller Kulturmiljøatlas. Hvis valget er truffet af økonomiske årsager tilbød Erik at forsøge at rejse midler så vi alligevel kan få det store atlas.

Lis sagde, at det nye format er beskrevet i samarbejdsaftalen, og at det nye atlas i øvrigt ikke nødvendigvis bliver dårligere, men blot anderledes. KUAS har politisk vedtaget, at Kulturarvsatlasser fremover hovedsageligt skal foreligge i elektronisk form og gøres tilgængelige via internet, og Møn Kommune er pilotprojekt for det nye format.

Også Ole Eskling støttede Erik i at udgivelse i bogformat savnes. Lis mente, at der var behov for at lære det nye medie og format bedre at kende og lovede at fortælle lidt om atlasguiden ved næste møde.

Uddeling og præsentation af arbejdsrapporterne

Erica uddelte 1 eksemplar af hver af de 2 arbejdsrapporter til hvert fremmødt følgegruppemedlem og forklarede hvilke ændringer, herunder bl.a. en væsentlig udbygning af forslag til mulige kulturmiljøer i KIP-skemaerne, der er sket siden sidste møde. En stor tak til de af følgegruppens medlemmer, som har sendt forslag og bemærkninger ind.

Nogle følgegruppemedlemmer fik hurtigt øje på en fejl på oversigtskortet over 38 kulturmiljøer: markeringen af Koster Vig. Dette medførte en diskussion om, hvorvidt rapporterne er endelige eller ej.

Arbejdsrapporterne er en intern arbejdsrapport, som IKKE bliver genoptrykt og udgives kun i et meget begrænset antal: til medlemmer af følgegruppen, kommunens administration, konsulenter, museerne og Kulturarvsstyrelsen.

De udarbejdede rapporter er første delresultat i hele atlasprocessen. Hvis der er faktuelle fejl er det dog vigtigt at disse rettes. Bemærkninger sendes til konsulenterne pr. brev eller på atlas@arkitektbering.dk snarest muligt.

Rigmor Nielsen mente, at det principielt er ærgerligt, hvis rapporterne decideret indeholder fejl. Der vil derfor blive udarbejdet et rettelsesblad til rapporterne, og begge rapporter bliver – med rettelser - gjort tilgængelige via hjemmesiden.

(Rapporterne ligger i på www.moen-atlas.dk/arkiv/kulturarvsrapport_1.pdf og www.moen-atlas.dk/arkiv/kulturarvsrapport_2.pdf . Red.24.jan.06)

Der var i øvrigt ros til konsulenterne for det store arbejde som allerede nu er lagt i beskrivelse og prioritering af kulturmiljøerne. De foreløbigt 38 udpegede kulturmiljøer dækker bredt såvel i tid, geografisk og tematisk *(se tidligere udsendte oversigtskort, som Erica viste på OH, nu med konsulenternes forslag til yderligere prioriteringer)*.

Udvælgelse og prioritering af 25 kulturmiljøer

Lis lagde op til prioritering af kulturmiljøerne og gav forslag til overvejelser, der bør indgå ved udpegningen. Tænk bl.a. på størrelsen/udbredelsen af et kulturmiljø – det skal være operationelt håndterligt i den videre kommunale planlægning. Herudover bør der være en god fordeling på tid, landskabstyper og temaer, og det er måske en idé at tænke på, hvilke miljøer der er sårbare overfor ændringer, og hvilke som allerede er beskyttede eller fredede.

Oplægget fra Lis gav anledning til en del bemærkninger om projektførelsen. Erik Büchert synes at hele projektet kører efter en på forhånd fastlagt, alt for stram plan og stiller spørgsmål ved følgegruppens berettigelse overhovedet.

Michael Lauenborg fra KUAS fandt det nødvendigt at pointere, at arbejdet med Kulturarvsatlasset blandt meget andet udspringer af ændringerne i planloven, hvori der lægges op til øget prioritering af kulturmiljøhensyn i den fremtidige kommuneplanlægning. Kulturarvsatlasset vil således først og fremmest være et redskab til kommunen i den videre planlægning. Atlasset udarbejdes på baggrund af en samarbejdsaftale mellem Møn Kommune og KUAS, og de to parter der betaler gildet, har vedtaget projektbeskrivelsen.

Det er således også væsentligt at gøre sig klart, at dette projekt har til formål at udpege 25 *geografisk afgrænsede* kulturmiljøer. Der vil således ikke i dette projekt blive lavet yderligere beskrivelser af særlige temaer – som f.eks. færgefart og omnibusstrafik – eller

strukturer (som f.eks. sukker- og flinteindustriens netværk af rør og baner), som ellers foreslået af bl.a. Elo Mortensen, Knud Pedersen og Erik Büchert. Derimod vil det være oplagt, at sådanne temaer beskrives i senere eller parallelt kørende projekter, f.eks. med Turistforeningen som initiativtager.

Mht. selve prioriteringen af de nu navngivne kulturmiljøer, så fandt Stig Nøhr det vigtigt, at vi fokuserer på de gode historier og finder de væsentligste miljøer hvor de nu end ligger.

Udpluk fra diskussionen lød bl.a.:

Ole Eskling synes ikke Jydelejet har så stor værdi som kulturmiljø og ville i stedet foreslå, at Marienborg kommer med. Jydelejet kunne måske beskrives i sammenhæng med Liselund eller Møns Klint som besøgsmaal?

Erik B. savner både gravhøje og jættestuer og en typisk stjerneudskiftning og synes i øvrigt at Nordfeld skulle prioriteres væk til fordel for Marienborg – som måske kunne beskrives i sammenhæng med Damsholte Kirke? Og så mener han i øvrigt, at Danmarks smukkeste bro, Mønbroen (Dr. Alexandrines Bro) er et absolut must i beskrivelsen af kulturmiljøer.

Lene Buur synes også, at Koster Land med broen og gl. færgehavn m.m. er en så vigtig port til Møn, at det burde beskrives som et samlet kulturmiljø. Jydelejet ud i stedet.

Mette fortæller, at Pernille Møller Nielsen fra kommunens planlægningsafdeling meget gerne så landsbyer som f.eks. St. Lind eller Svensmarke udpeget, idet der politisk og planstrategisk er stort ønske om at få udarbejdet bevarende lokalplaner for landsbyerne.

Erik Bjerre stiller spørgsmål ved hvorfor Det græske Kvarter i Stege er prioriteret så højt?

Axel Knuhtsen støttede forslaget om at prioritere Marienborg, der repræsenterer flere forskellige kulturhistoriske tidsepoker, også nyere tid. Edith Marie Rosenmeier forklarede at Marienborg set fra en arkitektonisk og kulturmiljømæssig er valgt fra til fordel for Nordfeld og Klintholm Gods, som samlet set er bedre bevarede som autentiske miljøer.

Leif Iversen mindede om Jydelejts betydelige værdi som Møns førende skisportssted.

Rigmor synes, at Koster Vig er "stort og udflydende" og svært at få hånd om i bevaringshenseende. Fanefjord Skov med pavillonen og skydebanen bør til gengæld opprioriteres.

Søren Spanager foreslår at skære ned på antallet af foreslåede kulturmiljøer ved at slå de nævnte kulturmiljøer på Bogø sammen til ét. En kompromisløsning for Bogø kunne måske hedde Bogø Hovedgade fra kirken til havnen (med eller uden kostskolen og havnen)?

Stig stiller nu spørgsmål til, om man kan tillade sig at betragte projektet så snævert som værende "et værktøj i den kommunale planlægning". Nej, projektet må også ses i et bredere, folkeoplysende skær, ellers kunne vi jo helt fravælge de nationale kulturmiljøer, Liselund, Møns Klint og Nyord f.eks., som i forvejen er beskyttede på alle måder. Men det ville jo give et helt forkert billede af kulturmiljøværdierne i Møn Kommune. Vi MÅ have de væsentligste miljøer med, også selvom det ikke umiddelbart giver mening i forhold til den kommunale lokalplanlægning!

Michael Lauenborg måtte endnu engang understrege, at projektproceduren og formålet IKKE er til debat!

Michael Larsen foreslår en egentlig afstemning om prioriteringen af kulturmiljøerne.

Erica synes det er helt fint, hvis hvert enkelt følgegruppemedlem sender sit eget forslag til prioritering af miljøerne ud fra de 38 mulige kulturmiljøer, der blev præsenteret på mødet, pr. brev eller på atlas@arkitektbering.dk.

Det er meget svært og gør næsten ondt at skulle vælge områder fra, og der er næsten ligeså mange forskellige meninger som der er følgegruppemedlemmer. Erik Strange spurgte derfor til, om antallet 25 ligger helt fast eller om man kunne tage lidt flere med. Lis svarede, at de 25 er det antal kulturmiljøer, der er aftalt i kontrakterne mellem konsulent, kommune og styrelse, og som der er givet tilbud på.

(Erica har efter mødet opdateret listen over foreslåede kulturmiljøer fordi nogle slås sammen til ét. Denne liste vedlægges referatet til orientering. Red.)

Ruteplanlægning for ekskursion til kulturmiljøer

Repræsentanterne fra KUAS synes at diskussionen i følgegruppen er rigtig spændende og glæder sig over det store engagement bordet rundt. Der vil nu – på baggrund af dagens diskussion – blive lagt en ruteplan for busturen den 4. februar 2006, hvor vi vil forsøge at besøge de steder, som i særlig grad lægger op til diskussion.

Følgegruppens forslag til besøgsmaal er således: Marienborg og Damsholte Kirke, Jydelejet, Ulvshaleskoven og Fanefjord Skov, Koster Vig, Museumsgården og Sukkerfabrikken med omgivende boligkvarterer.

HUSK at diskussionen om udpegning af de endelige 25 kulturmiljøer fortsætter i bussen og over kaffen lørdag den 4. februar 2006. Gå derfor ikke glip af denne spændende dag!

Mere evt.

Lene Buur efterlyste deadlines for input til næste fase, specielt fordi deadlines på kommentarer til fase 1 arbejdsrapporterne har været meget stramme.

Lis fortalte, at kortlægningen af kulturmiljøer iflg. tidsplanen løber helt hen til medio juni måned, og at beskrivelserne af de 25 skal kommenteres af følgegruppen i løbet af maj/juni måned. Det skulle gerne give lidt mere "luft" til at arbejdet med input fra følgegruppen.

Axel Knuhtsen ridser op, at kommunen med projektet har ønsket at skabe et overblik over Møns kulturhistoriske værdier, et sted hvor vi kan finde gode råd for den fremtidige forvaltning. Der er IKKE tale om én stor fredning.

Ole Eskling fremfører, at det måske nu vil være på sin plads, snart at få evt. verserende skræmmebillede om konsekvenserne af bygningsregistreringen manet i jorden ved en presseomtale? William Houman supplerer med at fortælle, at der blandt de lokale verserer rygter om, at bygningsregistreringen vil fungere som et oplagt katalog for indbrudstyre. Lis svarede, at der ikke tages fotos inde i bygninger, men kun udefra.

Rigmor nævner, at hjemmesiden ikke rigtig fungerer på Apples Mac-computere. Erica vil forsøge at finde ud af hvorfor.

Mødet sluttede ca. kl. 18.15.

Mette Østergaard Söderlund
Landskabsarkitekt
Møn Kommune